

SIJOITETUN LAPSEN PERHEEN KANSSA TYÖSKENTELY

**Opas erityisyksikön henkilöstölle työskentelyn
tueksi ensimmäiselle kolmelle kuukaudelle**

Sisällysluettelo

Alkusanat	3
Kuka on meidän asiakas?	4
Perheen kohtaaminen	5
Perheen kanssa työskentely	6
Perheen osallistaminen	9
Vanhemmuuden tukeminen	10
Työntekijän muistilista uuden perheen kanssa työskentelyyn	12
Lähteet	

Alkusanat

Sijaishuollon ensimmäiset kolme kuukautta ovat merkitykselliset useista syistä ja ne asettavat perustan koko sijaishuoltokokemukselle. Nämä kuukaudet ovat ratkaisevia luottamuksen rakentamisessa sijaishuollon ammattilaisten ja perheen välillä. Ensimmäiset kuukaudet luovat perustan, joka määrittelee, miten sijaishuoltoprosessi lähtee etenemään ja miten perhe kokee siihen osallistumisen. On tärkeää käyttää tämä aika huolellisesti ja herkästi rakentaakseen kestävän yhteistyösuhteen sijaishuollon ja perheen välille.

Vanhempien ja sijaishuollon toimiva yhteistyösuhte mahdollistaa sen, että lapsi voi aloittaa sopeutumisen ja kiinnittymisen sijaishuoltopaikkaansa. Onnistunut kiinnittyminen edesauttaa lapsen kokonaisvaltaista psyykkistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä sijoituksen kulkua.

Oppaan tarkoituksena on tukea työntekijöiden eettistä ja sensitiivistä työskentelyotetta sijoitetun lapsen perheen kanssa sekä luoda asiakkaalle kokemus kunnioittavasta kohtaamisesta. Oppaan aihe on tärkeässä osassa jokapäiväistä työskentelyä sijaishuollossa, koska sijoitettujen lasten perheet ovat osa arkipäiväistä lastensuojelutyötä.

Kuka on meidän asiakas?

Lastensuojeluasia kuuluu sekä lapselle että huoltajille, vaikka vain lapsi on virallisesti lastensuojelun asiakas ja ainoastaan hänelle tehdään merkintä lastensuojelun asiakkuudesta. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että vanhemmuus jatkuu myös lapsen sijaishuoltoon siirtymisen jälkeen ja vanhemmilla onkin merkittävä rooli auttaa lasta sopeutumaan sijaishuoltoon. Lapsen yhteydenpitoa hänen biologiseen perheeseensä sekä muihin läheisiin ihmisiin tulee edistää ja kannustaa, jos se on lapsen edun mukaista.

Asiakkuus ei ole yksiselitteistä: lapsella voi olla hyvin tiiviitä ihmissuhteita esimerkiksi edellisiin sijaisperheiden jäseniin tai isovanhempiin. Työntekijän tulee siis huomioida, että termi ‘perhe’ voi tarkoittaa muutakin kuin lapsen ydinperhettä ja työskenneltäessä yhteydenpito sekä yhteistyö muotoutuu tämän pohjalta.

Lastensuojelun sijaishuollon asiakkuus on monitahoista toimintaa, joka sisältää useita eri toimijoita. Tämä ilmenee **systemisenä lastensuojeluna**; sen tavoitteena on luottamuksellisen ja positiivisen asiakassuhteen luominen lapseen sekä hänen huoltajiinsa. Lähtökohtana on tutkia yhdessä työntekijöiden sekä perheen kanssa perheen elämäntilannetta ja siihen johtaneita tekijöitä. Systemisellä lastensuojelulla tähdätään lapsen turvallisiin kasvuolosuhteisiin sekä hyvinvointia edistäviin muutoksiin.

Perheen kohtaaminen

Sijaishuollossa lapsen perheen kohtaaminen vaatii muun muassa herkkyyttä, kunnioitusta ja toimivaa yhteistyötä. Tässä on muutamia viitekehyksiä, jotka auttavat työntekijää kohtaamaan lapsen perheen ammatillisesti:

- **Empatia ja kunnioitus**

On tärkeää lähestyä perhettä empaattisesti ja kunnioittaen sekä ymmärtää, että perhe on voinut kohdata hyvin vaikeita tilanteita.

- **Kulttuurisensitiivisyys**

Kaikkien perheiden arvoja, uskomuksia ja tapoja tulee kunnioittaa. Kulttuuriherkkä lähestymistapa auttaa rakentamaan luottamusta.

- **Ajan antaminen**

Perheet voivat tarvita aikaa tunteakseen olonsa mukavaksi ja turvalliseksi työntekijöiden kanssa. Luottamus rakentuu ajan kanssa, säännöllinen ja avoin vuorovaikutus voi auttaa tätä prosessia.

- **Aktiivisesti kuunteleminen**

Työntekijän tulee olla läsnä hetkessä ja varmistaa, että perhe tuntee tulleensa kuulluksi. Perheelle täytyy antaa tilaa ilmaista itseään ja heitä tulee kuunnella ilman ennakko-oletuksia.

Perheen kohtaaminen on työntekijälle jatkuva prosessi, joka vaatii joustavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Ammattilaisen täytyy pystyä sopeutumaan perheen muuttuviin tuntemuksiin ja tarpeisiin. Perheen ammatillinen kohtaaminen luo perustan, joka edesauttaa lasten hyvinvointia ja perheiden tukemista sijaishuollossa.

Perheen kanssa työskentely

Sekä lastensuojelun ammattilaiset että lapsen biologiset vanhemmat ovat molemmat kasvatustilanteiden asiantuntijoita, mutta eri näkökulmasta. Ammattilaisten näkemys kasvatuksesta perustuu koulutukseen sekä työkokemukseen, kun taas vanhemmilla kokemukseen omasta lapsesta. Asiantuntijuudessa ei olekaan kyse tietämisestä, vaan rinnakkaisista tulkinnoista. Ammattilaisen ja vanhemman keskustellessa voi lopputuotoksena syntyä merkityksellinen tulkinta, jossa on mukana molempien osaamisen näkökulmia.

Tämän kaltaista ajatusmallia voidaan kutsua myös **kasvatuskumppanuudeksi**.

- Tarkoituksena on vanhempien ja työntekijöiden sitoutunut työskentely lapsen parhaaksi, jolloin myös vanhempi voi olla luonnollinen osa lapsen kasvatusta.
- Keskusteluiden läpinäkyvyyden ylläpitäminen ja asioista suoraan puhuminen on tärkeää: ikävät ja hankalatkin asiat tulee ottaa puheeksi yhteisissä keskusteluissa.
- Lapsen perheellä on oikeus tietää ymmärrettävästi esimerkiksi siitä, minkä on muututtava, mitä heiltä vaaditaan ja miten heitä arvioidaan.
- Molempien näkemykset ovat tasa-arvoisia ja toisenlaisia tulkintatapoja kunnioitetaan.

Asiakkaiden kanssa työskentely vaatii moniulotteista toimintaa ammattilaiselta. Työskentelyn lähtökohtana on yhteistyösuhteen luominen asiakkaan kanssa sekä läpinäkyvä molemminpuolinen vuorovaikutus. Sijaishuollon työskentällä yhteistyösuhdetta rakennetaan sekä lapsen että hänen huoltajiensa kanssa. Tässä joitakin periaatteita, jotka ohjaavat ammattilaisen työskentelyä perheen kanssa:

- **Selkeä ja avoin viestintä**

Selkeä ja avoin viestintä auttaa luomaan luottavaisen ilmapiirin. On työntekijän vastuulla kertoa perheelle sijaishuollon tavoitteista ja rooleista sekä olla valmis vastaamaan perheen kysymyksiin.

- **Osallistava lähestymistapa**

Perhe tulee osallistaa lasta koskeviin asioihin ja heidän näkemyksensä sekä toiveensa tulee huomioida kaikessa päätöksenteossa. Osallistava lähestymistapa vahvistaa perheen roolia lapsen elämässä.

- **Tavoitteet lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi**

Yhteistyön tulee keskittyä yhteisiin päämääriin, jotka tukevat lapsen hyvinvoinnin parantamista. Työntekijä korostaa perheelle sitä, miten toimiva yhteistyö voi tukea lapsen kasvua ja kehitystä.

- **Yksilöllisyyden huomioiminen**

Jokaista perhettä tulee tukea, mutta se tapahtuu yksilöllisesti ja pohjautuu kunkin perheen tilanteeseen sekä henkilökohtaisiin tarpeisiin. Kaikki perheet ovat erilaisia ja tukitoimet tulisi räätälöidä vastaamaan kunkin perheen erityistarpeita sekä vahvuuksia.

- **Jatkuvuus ja pitkäjänteisyys**

Työntekijän on tärkeää sitoutua olemaan perheen tukena säännöllisesti. Pitkäjänteisyys sekä johdonmukaisuus ovat keskeisiä tekijöitä perheen kanssa työskenneltäessä.

- **Jatkuva arviointi ja palaute**

Työntekijän vastuulla on arvioida yhteistyön tilaa aktiivisesti. Työntekijän kannattaa pyytää perheeltä palautetta avoimesti, jotta yhteistyötä voidaan kehittää laadukkaammaksi ja lapsen etua tukevaksi.

Ammattilaisen vastuulla on tiedostaa, että asiantuntijuuden rooleja on monenlaisia osapuolen asemasta riippuen. Asiantuntijuutta esimerkiksi perheen tilanteesta on niin lapsella, huoltajilla kuin ammattilaisella. Jokainen asiantuntija jakaa omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Tällä tavoin perheen kokonaisvaltainen tilanne on tiedossa ja perheelle osataan kohdentaa oikeanlaisia tukitoimia. Ammattilaisella on käytössään laajempi toimintamahdollisuus sekä päätösvalta, mutta samaan aikaan velvoite ohjata asiakasta.

Perheen osallistaminen

Vanhempien osallisuus lastensuojelun arjessa on lapsen kannalta merkittävää. Sillä tarkoitetaan ennen kaikkea vanhemman kuulluksi tulemistä, mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa perheensä asioihin sekä omien oikeuksien tuntemista. Onnistuneen osallisuuden johdosta vanhempi voi kokea olevansa tärkeä etenkin vanhempana, yhteistyökumppanina sekä ihmisenä. Alla on joitakin käytännön tapoja, joilla vanhempaa voidaan osallistaa sijaishuollon prosessiin:

- **Osallisuus päätöksenteossa**

Huoltajat tulee osallistaa päätöksentekoon, kun se on mahdollista ja ja lapsen etu sen sallii. Heidän näkemykset ja mielipiteet tulee ottaa huomioon sijaishuollon suunnittelussa ja päätöksissä.

- **Säännöllinen yhteydenpito**

Huoltajien kanssa vaihdetaan säännöllisesti kuulumisia esimerkiksi viikoittaisilla puhelinsoitoilla. Aktiivisen yhteydenpidon avulla työntekijä sekä lapsen perhe voivat keskustella lapsen tilanteesta, käydä läpi sijaishuollon suunnitelmaa ja selvittää mahdollisia kysymyksiä tai huolia. Ihanteellisinta etenkin sijoituksen alussa olisi, että lapsen omaohjaajat olisivat päävastuussa yhteydenpidosta.

- **Osallistuminen hoito- ja kasvatussuunnitelmiin**

Huoltajia kannustetaan osallistumaan lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatimiseen. Tällä tavoin huoltaja pääsee vaikuttamaan lapsen asioihin myös sijoituksen aikana.

Vanhemmuuden tukeminen

Vanhempaa voidaan tukea sijaishuollon aikana monin eri tavoin, huomioiden lapsen etu ja vanhemman yksilölliset tarpeet. Vanhemmuuden tukeminen sijaishuollon aikana on kriittisen tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja perheen yhtenäisyyden takaamiseksi. Lastensuojeluyksikön tehtävä ei ole kuitenkaan korjata tai tukea kokonaisvaltaisesti vanhempaa hänen ongelmissaan, vaan pääpainona on tukea lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tässä on keskeisiä tapoja, joilla sijaishuollon ammattilaiset voivat tukea vanhemmuutta:

- **Vanhempien kasvatustehtävän tukeminen**

Vanhempia tuetaan heidän vanhemmuuden rooleissaan sekä mahdollistetaan lapsivanhempi -suhteen kehittyminen.

- **Perheen voimavarojen korostaminen**

Työntekijän tehtävänä on auttaa perhettä tunnistamaan heidän vahvuuksiaan ja taitojaan. Tämä voi auttaa luomaan myönteistä ilmapiiriä ja vahvistamaan vanhemmuuden roolia.

- **Tunteiden käsittely ja tunnistaminen**

Sijaishuolto voi olla perheelle emotionaalisesti haastavaa ja ammattilaisten on tärkeää tukea vanhempia tunteiden tunnistamisessa sekä käsittelyssä.

- **Yhteydenpidon mahdollistaminen**

Vanhempien ja lapsen välistä yhteydenpitoa on tärkeää tukea. Tämä tarkoittaa mahdollisten tapaamisten, puheluiden, video-yhteyksien tai muiden yhteydenpitotapojen järjestämistä.

- **Tiedon antaminen oikeuksista ja vastuista**

On työntekijöiden vastuulla huolehtia siitä, että vanhemmat ovat tietoisia omista oikeuksistaan ja vastuistaan. Tietoisuus vahvistaa vanhempien asemaa lapsen elämässä sijaishuolto-prosessin aikana.

- **Palautteen antaminen ja positiivinen vahvistaminen**

Vanhempien itsetuntoa ja vanhemmuustaitoja voidaan vahvistaa antamalla positiivista palautetta sekä korostamalla heidän onnistumisiaan.

Ammattilaisen näkökulmasta on tärkeää tiedostaa vanhemmuuden sekä perheen sisäisissä suhteissa vallitsevat haasteet, jotka omalta osaltaan vaikuttavat olennaisesti tarjottavaan tukeen. Se vaatii sijaishuollon ammattilaisilta kykyä tarkastella perhettä kokonaisuutena, ymmärtää sen tarpeet ja voimavarat sekä rakentaa yhdessä vanhempien kanssa kestäviä perusteita lapsen hyvinvoinnille. Onnistunut vanhemmuuden tuki ei ainoastaan muokkaa sijaishuollon kulkua vaan myös jättää positiivisen jäljen perheen elämään.

Työntekijän muistilista uuden perheen kanssa työskentelyyn

- Lapselle sekä hänen perheelleen järjestetään ennen sijaishuoltopaikkaan siirtymistä **tutustumiskäynti**.
  - Tutustumiskäynnillä aletaan rakentamaan pohjaa keskinäiselle yhteistyölle. Samalla käydään läpi sijoituksen tarkoitus ja tavoitteet.
  - Tutustumiskäynnin yhteydessä perheelle esitellään lapsen omaohjaajat sekä käydään läpi yksikön käytänteet ja säännöt.
  - Perheelle annetaan yksikön yhteystiedot.
- Vanhemmille annetaan täytettäväksi **tulohaastattelulomake**, joka tulee täyttää ensimmäisen kahden viikon aikana.
- Sosiaalityöntekijä tekee **asiakassuunnitelman** lapselle, vanhemmille ja sijaishuoltoyksikölle. Suunnitelmaan asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja sitä päivitetään puolen vuoden välein.

- **Hoito- ja kasvatussuunnitelma** tehdään yhdessä perheen kanssa ja vanhemmat täyttävät myös lapsen **toimintakykymittarin**. Molempia päivitetään kolmen kuukauden välein.
- Tiivis yhteydenpito perheen kanssa etenkin ensimmäisten viikkojen aikana on kriittisen tärkeää. Päävastuu yhteydenpidosta tulisi olla lapsen **omaohjaajilla**, jotta perhe saa mahdollisimman johdonmukaisen kuvan lapsen tilanteesta.
- Omaohjaajat laativat lapsesta **kuukausikoosteet**, joiden avulla varmistetaan, että perhe on tietoinen lapsen kuulumisista. Säännöllisten kuulumissoittojen kautta vanhemmat saavat tiiviimpää tietoa lapsen arjesta.

Oppaan tekijät

Jenna Ojalehto & Jonna Lehikoinen

Sosiaalialan tutkinto-ohjelman opinnäytetyö

Oulun ammattikorkeakoulu

Kevät 2024

Lähteet

Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne 2019. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: työpaperi. Hakupäivä 3.10.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systeemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Helminen, Jari 2017. Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa (toim. Jari Helminen). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Eriksson, Pia & Säles, Emilia 2021. Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: työpaperi. Hakupäivä 26.1.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141024/URN_ISBN_978-952-343-627-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Järvinen, Riitta, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kiiskinen, Pirjo 2015. Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry. Helsinki: Hanemedia.

Koivisto, Maarit 2023. Työskentely lapsen vanhemman kanssa. Teoksessa Näkökulmia sijaishuoltoon (toim. Elina Kekkonen & Johannes Jahnukainen). Lastensuojelun keskusliitto.

Hakupäivä 30.1.2024. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>

Laakso, Riitta 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityössä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Lahtinen, Pia 2018. Systeeminen työote lastensuojelun sijaishuollossa. Perhehoidon maakunnallisen yhteiskehittämisen kahdeksas tapaaminen ja sosiaalityön työkokous. Pesäpuu ry. Hakupäivä 23.10.2023. https://www.lapepohjoissavo.fi/media/lastensuojelu/lahtinen_031018.pdf

Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa asiakkuus sosiaalityössä (toim. Merja Laitinen & Tarja Kemppainen). Helsinki: Gaudeamus University Press.

Laitinen, Merja, Ojaniemi, Pekka & Tallavaara, Marja-Sisko 2007. "Nyt kuullaan meitä asiakkaita" - tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosesseissa. Rovaniemi: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto.

Lastensuojelun keskusliitto 2016. Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuoltopaikan valinnassa. Hakupäivä 19.11.2023. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rajapinnoilla1.pdf>

Lastensuojelun keskusliitto 2018. YK:n sijaishuollon ohjeet. Hakupäivä 26.1.2024. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/sijaishuollon_ohjeet_final.pdf

Lastensuojelulaki 2007/417. Hakupäivä 20.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P49>

Lehmuskoski, Antero, Palm, Niina & Suhonen Marko 2023. Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. Hakupäivä 26.1.2024.

Räty, Tapio 2019. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. WSOYpro Oy.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sinkkonen, Jari 2015. Huostaanotettu lapsi ja nuori. Teoksessa Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta (toim. Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Arnkil). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. Hakupäivä 22.9.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteisty-va-vanhempien-kanssa>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuollon asiakassuunnitelma. Hakupäivä 1.2.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-asiakassuunnitelma>

Vidén, Sari 2007. Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Perhetyön tieto (toim. Jaana Vuori & Ritva Nätkin). Tampere: Osuuskunta Vastapaino.